

Яна Бондарук,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
(Умань, Україна)*

Євгенія Процько,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
(Умань, Україна)*

РОЛЬ СУЧАСНОГО ПІДХОДУ ДО ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНИХ НАВИЧОК НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Останнім часом у науковій та методичній літературі фігурує думка про складність розмежування вправ та завдань для вивчення окремо лексики та граматики. Це пояснюється тим, що поняття «вивчення лексичного складу мови» (lexis) відображає фундаментальну сукупність, відношення та підхід до мови, на відміну від поняття «вивчення сукупності слів» (vocabulary), де кожне слово розглядається як окрема лексична одиниця [4, с. 185].

Збільшення кількості методичної літератури, словників, підручників та посібників з граматики, інші ресурси ставлять нові вимоги до комплексу завдань і вправ для вивчення англійської мови. Своєрідний «вибух» змін щодо важливості вивчення лексичного складу мови розпочався з публікації у 1993 році книги Майкла Люеса «Лексичний підхід», у якій акцентувалася увага на слабких сторонах вивчення лексики [3].

Нині вивчення слова на рівні одиниці (dog, egg, teacher) або словосполучення (compact disk, stock market, go off) не є достатнім. Важливим є «внутрішнє дослідження» значення слова та сталі, напівсталі, традиційні сполучення і вирази, які можна пригадати та досить швидко використати, не думаючи про необхідність створення нових виразів або речень і при цьому пригадуючи всі граматичні правила побудови речення. Граматика має ж відігравати зв'язну роль між словосполученнями та виразами для вираження точного і правильного значення (правильне закінчення дієслова, іменника, добір займенника і т. ін.).

Процес формування граматичних навичок, так само як і лексичних, відбувається у певні етапи: ознайомлення (оволодіння значенням); тренування (оволодіння операціями формоутворення); оволодіння уміннями застосовувати / впізнавати граматичне явище у різних видах мовленнєвої діяльності [5, с. 307].

Упродовж багатьох років вивчення граматики вважалося ключовим у процесі оволодіння іноземною мовою. Нині підхід до формування граматичних навичок дещо змінився, став більш практичним. Більшість науковців вважають правильним підхід «презентуй (пояснюй), а потім практикуй» ('present then practice') [4, с. 159]. Іншими словами, важливим є спочатку представити, презентувати, визначити, пояснити, роз'яснити граматичне явище, а вже лиш потім вводити його у практику.

За умов використання моделі «презентуй, а потім практикуй» для вивчення граматики варто чітко дотримуватися послідовних кроків:

I. Спочатку доцільним є використання вправ на здогадку, аналогію, порівняння для презентації граматичної структури, яка вивчатиметься. Граматисти радять витратити не більше двох хвилин на роз'яснення граматичного явища, оскільки 20-хвилинна презентація може викликати непорозуміння та нудьгу на занятті [4, с. 165]. Досить вдалою альтернативою для роз'яснення граматичного матеріалу може бути комплекс завдань і вправ, які допоможуть студентам самостійно або під керівництвом викладача сформулювати правило, визначити граматичну форму, проаналізувати помилки.

II. Наступний етап полягає у практиці вживання граматичного явища, пояснення якого вже відбулося – презентація в усному мовленні. Студенти практикують вживання граматичного явища в усному мовленні, використовуючи зразок, запропонований викладачем. Цікавим завданням на цьому етапі може бути пошук окремого граматичного явища в автентичному тексті.

III. Студенти виконують письмові завдання, практикуючи вживання граматичного явища.

IV. Автентичне вживання/практика: студенти мають можливість використовувати вивчене граматичне явище у своєму мовленні.

Варто відмітити, що проблема вивчення граматики сучасної англійської мови викликає певні суперечки у наукових колах. Як зауважує Т. Хедж, за останні 25 років вивчення граматики за допомогою детального аналізу нескінченної кількості правил трансформувалося у розвиток граматичних навичок, які необхідні для розуміння значення (*grammar as meaning*), дискурсу (*grammar in discourse*) та стилю висловлювання (*grammar and style*) [1, с. 152–153].

Не менш важливим є вивчення граматичних явищ для розуміння цілого дискурсу, а не окремих речень чи висловлювань. У цьому випадку звичні правила не діють, значення окремих граматичних явищ набувають іншої форми у розмовному, науковому, публіцистичному та інших стилях. Аналіз навчально-методичної літератури засвідчив, що вивчення граматичних явищ у розрізі побудови дискурсу не вивчається в межах однієї дисципліни чи курсу. У праці «Розмовна грамика англійської мови» Г. Ліча та Дж. Свартвіка [2] пропонується шість способів, за допомогою яких можна об'єднати окремі речення в усний чи письмовий дискурс:

1. Слова-зв'язки: наприклад, на заняттях з практики усного та писемного мовлення, практичного курсу англійської мови, практичної граматики Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини студентам пропонується використовувати окремі сталі сполуки в усному та писемному мовленні для оформлення початку висловлювання (*н-д, to begin with, well*), для зміни теми висловлювання (*н-д, by the way, incidentally*), переліку (*moreover, to begin with, furthermore*), підсумовування (*н-д, to crown it all, to cut a long story short*) та ін.

2. Зв'язні конструкції: до таких конструкцій в основному відносять сполучники, які допомагають об'єднати складні речення (*and, or, of, because, however* та ін.). Ці сполучники є невід'ємною частиною граматичного матеріалу, присвяченого випадкам вживання умовного способу дієслова, безособових форм

дієслова та ін. Виконання завдань на переклад, заповнення пропусків або усне висловлювання, де від правильного вживання сполучника залежить значення та функція окремої граматичної структури чи явища – все це є яскравим прикладом вивчення зв'язних конструкцій на заняттях з англійської мови.

3. Зв'язки загального значення: як правило, до таких слів відносять звороти з безособовими формами дієслова. Для прикладу, значна увага акцентується на прислівникові *too* під час вивчення теми синтаксичних функцій дієслова. Студентам пропонують виконати завдання на правильний порядок слів у реченні, де від позиції прислівника залежить значення цілого речення.

4. Заміна та упушення: використання займенників замість іменників чи упушення дієслова в реченні, щоб уникнути повторів.

5. Презентація інформації, увага: частина вправ та завдань покликана показати можливий незвичний порядок слів у реченні для акцентування уваги на окремих словах.

6. Прядок та акцент: деякі вправи мають на меті показати можливі варіанти акценту на реченні чи слові. У цьому випадку більшість вправ пов'язана з використанням займенника *it* у різних варіантах у реченні.

Отже, така система вправ та завдань, яка зорієнтована на вивчення граматики через дискурс (усний та письмовий), допомагає глибше зрозуміти певні граматичні явища та впевненіше використовувати їх у мовленні. Проте, у цьому випадку слід пам'ятати, що такий підхід – це скоріше виключення із правил, ніж традиційний спосіб використання тієї чи іншої граматичної структури.

З'ясувавши доцільність вивчення граматики через значення окремих речень та дискурсу в цілому, вважаємо за необхідне зауважити про важливість вивчення граматики через стилі мовлення (формальний і неформальний, діловий, повсякденний, літературний та ін.). Г. Ліч та Дж. Свартвік [2] вважають, що вивчення стилів мовлення має бути не лише частиною вправ для формування лексичних, а й граматичних навичок. Завдання такого типу зорієнтовані на

розрізнення стилів та правильність вживання тієї чи іншої граматичної конструкції (скорочені форми дієслова, порядок слів у реченні і т. ін.).

Варто зазначити, що проведений нами аналіз навчально-методичної літератури, засвідчив певну аналогічність у доборі системи вправ та завдань, яку пропонують вітчизняні та закордонні методисти [1; 2; 5]. Окрім того, можна з упевненістю стверджувати, що усталені сполучення, сталі вирази, ідіоми формують своєрідний місток між вивченням лексики та граматики в англійській мові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hedge T. *Teaching and Learning in the Language Classroom*. Oxford University Press. 2000.
2. Leech G.N. and J. Svartvik. *A Communicative Grammar of English*. London: Longman. 1975.
3. Lewis, M. *The Lexical Approach. The State of ELT and a way forward*. Heinle. 2002.
4. Scrivener J. *Learning Teaching: the Essential Guide to English Language Teaching* (3rd ed.). London: Macmillan education. 2011.
5. Редько В. Г. Конструювання змісту шкільних підручників з іноземних мов: теорія і практика. Київ: Педагогічна думка. 2017.